

Az euroatlanti diplomácia esete a koszovói krétakörrel

Aleksandar Vučić szerb elnök és Albin Kurti koszovói miniszterelnök brüsszeli találkozásán nem történt előrelépés a normalizáció és az észak-koszovói feszültségek enyhítése terén – jelentette be Josep Borrell, az Európai Unió kül- és biztonságpolitikai főképviselője múlt heti sajtótájékoztatóján.¹

Borrell szerint „sem Koszovó, sem Szerbia számára nem lesz európai jövő, ha a két ország nem jut mielőbb megegyezésre”,² továbbá sürgette mindkét felet, hogy dolgozzanak a feszültség enyhítésén, és tegyék lehetővé, hogy Észak-Koszovóban mihamarabb új választások kiírására kerüljön sor. „Nem ülhetünk tétlenül, várva a következő válságra” – jelentette ki Borrell.³

A Szerbia és Koszovó közötti párbeszéd kudarcba fulladásának okait és a két szemben álló fél Európai Unióhoz, az Amerikai Egyesült Államokhoz és a gazdasági-politikai hatalommal rendelkező nemzetközi szervezetekhez fűződő szövevényes kapcsolatát érdemes tágabb társadalmi-politikai kontextusban szemlélni. A két fél közötti együttműködési hajlandóságot nagyban befolyásolja egyrészt a köztük lévő, évtizedek óta fennálló viszály, másrészt az EU, az USA és a nemzetközi szervezetek közvetlen és közvetett módon való beavatkozása a konfliktus rendezésébe.

Szerbia és Koszovó múlt heti párbeszédét élénk nemzetközi érdeklődés előzte meg. Ennek oka, hogy a Nyugat-Balkán mellett az EU-nak és az USA-nak is érdeke, hogy a régió biztonságos térséggé váljon. Az erőszak a térség instabilitásához vezethet, és veszélyeztetheti a többi nyugat-balkáni ország EU-s integrációját, a régió euroatlanti törekvéseit.

Ezen okból kifolyólag az EU és az USA magas beosztású képviselői a brüsszeli tanácskozást megelőzően több alkalommal is üzentek a szemben álló feleknek. Felszólították őket, hogy tegyenek lépéseket a feszültség oldására, szervezzék meg az észak-koszovói szerbek lakta járásban az új helyhatósági

¹ EWB 2023.

² Euronews 2023.

³ Euronews 2023.

választásokat, folytassák a párbeszédet az ohridi megállapodásban foglaltak teljesítése érdekében.

Jens Stoltenberg NATO-főtitkár a Vjosa Osmani koszovói elnökkel folytatott megbeszélésén kiemelte, hogy Hashim Thaçi korábbi koszovói kormányfő 2013-ban ígéretet tett a NATO-nak, hogy a koszovói biztonsági erők a KFOR beleegyezése nélkül nem mennek az északi részre.⁴ Stoltenberg üdvözölte a koszovói hatóságok azon döntését, hogy csökkentik a rendőri jelenlétet északon, és azt, hogy Koszovó ezen részén új helyhatósági választásokat terveznek tartani.

A szerb elnök és a koszovói kormányfő találkozója előtt üzent a feleknek Jörn Rohde, Németország pristinai nagykövete is.⁵ Kijelentette, hogy a helyzet deeszkálálásához elengedhetetlen az EU közvetítésével zajló párbeszéd folytatása. „Az ohridi megállapodást azonnal alkalmazni kell” – mondta. Franciaország pristinai nagykövetsége bejelentette, hogy Emmanuel Macronnak a kijelentése, miszerint a vízümpolitika megváltoztatható, ha Belgrád és Pristina nem lép fel felelősen a helyzet rendezése érdekében, egyértelmű és határozott.⁶ A francia nagykövetség közölte, hogy Franciaország az EU által vezetett párbeszéd alkalmával mindkét oldaltól konstruktív szerepvállalást vár.

Marko Đurić, Szerbia amerikai nagykövete találkozott Gabriel Escobarral,⁷ az Egyesült Államok nyugat-balkáni különmegbízottjával, akivel a Belgrád és Pristina közötti párbeszéd folyamatáról, valamint a Szerbia és az USA közötti kétoldalú együttműködés erősítésének tervéről tárgyalt. A megbeszélés alkalmával kiemelte, hogy a koszovói szerbek napi szintű zaklatásnak, diszkriminatív cselekményeknek, gyakran erőszakos nyomásgyakorlásnak vannak kitéve.

Michael Roth, a Bundestag külügyi bizottságának elnöke a koszovói és észak-macedóniai látogatása után kijelentette, hogy az EU-nak nagyobb elszántságot kell mutatnia a nyugat-balkáni országok csatlakozása kapcsán.⁸ Az X közösségi oldalon közzétett bejegyzésében arról írt, hogy az orosz–ukrán háború „felébresztette az EU-t geopolitikai szendergéséből”, jelezve, hogy az EU-nak ambiciózusabban kell gondolkodnia a bővítési politikáról.⁹

Manuel Sarrazin, az Európai Parlament képviselője és Németország nyugat-balkáni megbízottja a Belgrád–Pristina közötti párbeszéd új fordulójának

⁴ L. V. 2023.

⁵ Szabad Magyar Szó 2023.

⁶ FoNet 2023a.

⁷ Danas Online 2023.

⁸ Kosovo Online 2023a.

⁹ ROTH 2022.

előestéjén úgy nyilatkozott, hogy „nem fog nagy áttörés történni, konkrét lépésekről lesz szó Koszovó északi részének deeszkalációja érdekében. [...] Eszkaláció van Koszovó és Szerbia között, és ez mérgező az egész térségre nézve, előrelépésre van szükség, hogy legyen európai jövője Szerbiának, Koszovónak és az egész régiónak”.¹⁰

Az EU, az USA és a nemzetközi szervezetek képviselőinek figyelmeztető szavai és deeszkalációs erőfeszítései nem értek célzt. Josep Borrel, az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselője a múlt heti Belgrád–Pristina-párbeszéd után elmondta, hogy eredménytelenül zárult az újabb találkozó.¹¹ A felek nem tudtak megegyezni. Albin Kurti koszovói miniszterelnök elutasította az EU által javasolt kompromisszumos megoldást, ragaszkodott a *de facto* kölcsönös elismeréshez mint első lépéshez, míg Szerbia elnöke a szerb többséggel rendelkező önkormányzatok közösségének létrehozását helyezte előtérbe. Ezért az EU azt javasolta, hogy ezek a folyamatok párhuzamosan menjenek végbe. Kurti nem állt készen, hogy előrelépést mutasson és beleegyezzen a szerb többséggel rendelkező önkormányzatok közösségének megalakításába. Vučić elfogadta az EU párhuzamos végrehajtásról szóló javaslatát.

Borrell mindkét oldalt megkérte, hogy haladéktalanul hozzák meg azokat a döntéseket, amelyek megakadályozzák a helyzet további eskalációját Koszovóban.¹² Elmondta, hogy a Koszovó északi részén tapasztalható feszültségek enyhítése terén sem történt előrelépés. Májusban a Koszovó északi, túlnyomórészt szerbek lakta részén a helyi választások érvényességéről szóló vita során szerbek összezsúrtak a biztonsági erőkkel, köztük a NATO vezette KFOR békefenntartóival, akik ott dolgoztak, és 93 katona megsebesült. A főképviselő kijelentette, hogy több mint négy hónappal ezelőtt előterjesztették a szerb többségű önkormányzatok társulási/közösségi státútumára vonatkozó javaslatot, és azóta sem történt előrelépés az ügyben. Sürgette a feleket, hogy a státútumról szóló tárgyalások azonnal kezdődjenek meg. Felszólította mindkét felet, hogy mihamarabb tegyék lehetővé az előrehozott helyhatósági választások megtartását Észak-Koszovóban. Borrel úgy véli, hogy a polgármesterek lemondása a leggyorsabb és legjobb módja az előrehozott választások lehetővé tételének. A másik eljárás, az aláírásgyűjtés a visszahívásukhoz, hosszadalmas és bizonytalan kimenetelű. Borrell elmondta, a koszovói szerbektől elvárják,

¹⁰ N1 2023. A szerző fordítása.

¹¹ EWB 2023.

¹² EWB 2023.

hogy konstruktivitást tanúsítsanak, és feltétel nélkül vegyenek részt a választásokon. Vučićtól erre vonatkozóan megkapta a biztosítékokat.

Kurti a tanácskozás után kijelentette, hogy „nem menekül” az ohridi megállapodásban foglaltak betartása elől, de a szerb többségű önkormányzatok közösségének létrehozása nem lehet előfeltétele a megállapodás végrehajtásának.¹³ Elmondta, hogy kész személyesen megírni a szerb többségű önkormányzatok közösségének szóban forgó alapokmány-tervezetét. Kurti továbbá kijelentette, hogy nem fogja indítványozni a polgármesterek lemondását, még akkor sem, ha legitimitásuk gyenge, mert demokratikus úton lettek megválasztva. Az észak-koszovói helyhatósági választásokon való alacsony részvételi arányért a szerb felet okolta.

Miroslav Lajčák, az Európai Unió Belgrád és Pristina közötti párbeszédért és más, a Nyugat-Balkán régióját érintő kérdésekért felelős különleges képviselője bejelentette, hogy a két fél közötti kapcsolatok normalizálásáról szóló megállapodás végrehajtásának még 2023-ban el kell kezdődnie.¹⁴ Pristinának meg kell kezdenie a tárgyalásokat az észak-koszovói szerbek garanciáiról, Belgrádnak pedig fokozatosan el kell kezdenie kötelezettségeinek teljesítését. Az EU megbízottja az ENSZ szeptemberi közgyűléséig konzultációsorozatot jelent be az uniós tagállamokkal, Nagy-Britanniával és az USA-val. „A konzultációknak a célja, hogy a nemzetközi közösség egyedi és összehangolt választ adjon Szerbia és Koszovó viszonyával kapcsolatban” – mondta Lajčák.¹⁵ Véleménye szerint, ha ezek az alapvető döntések nem születnek meg év végéig, akkor az EU-nak és az USA-nak már más lesz a prioritása. Az ohridi megállapodást mindkét fél elfogadta, hiba lenne nem végrehajtani a benne foglaltakat. Ha erre nem kerül sor, akkor abban az esetben számolni kell a feszültség fokozódásával, és valószínűsíthetően még több erőszakos cselekménnyel kell majd szembenézni Észak-Koszovóban.

Emanuele Giaufret, az EU szerbiai küldöttségének vezetője kijelentette, hogy az elmúlt két évben történtek teljesen megváltoztatták a geopolitikai gondolkodást Európában, és most sürgősen kell foglalkozni a bővítéssel.¹⁶ Így ismét fókuszba került a Nyugat-Balkán. Elmondta, hogy a bővítési lehetőség mindig jelen volt, de nagyon lassan haladt előre, emiatt frusztráció alakult ki a régióban. Utalt Szerbia orosz–ukrán háborúval kapcsolatos hozzáállására, miszerint sok

¹³ Kosovo Online 2023b.

¹⁴ KoSSev 2023.

¹⁵ KoSSev 2023.

¹⁶ FoNet 2023b.

más országgal együtt elítélte az orosz agressziót, de nem vezetett be szankciókat Oroszországgal szemben. Erre most Szerbiát ismételten felszólítják. Giaucret emlékeztetett arra is, hogy az Európai Bizottság bírálta a szerb állampolgárságról szóló törvény módosításait, amelyek megkönnyítik olyan külföldi munkavállalóknak a szerb állampolgárság megszerzését, akik harmadik országok állampolgárai, és akiknek az EU-ba való utazása vízumhoz kötött.

Mindezek az események azt tükrözik, hogy Szerbia kulcsfontosságú és megkerülhetetlen partnere az EU-nak, amikor a Nyugat-Balkán stabilizációjáról van szó. A közelgő európai parlamenti és a 2024-es amerikai választások előtt nagy nyomás nehezedik az unió és az USA vezető politikusaira. Egyszerre kell eredményt felmutatniuk az orosz-ukrán háború kapcsán, és megakadályozniuk azt, hogy a háború és a szankciós politika miatt kiéleződött geopolitikai feszültséget Oroszország és más külső szereplők további térnyerésre használják fel a nyugat-balkáni régióban.

2023. szeptember 18.

Felhasznált irodalom

- Danas Online (2023): Đurić sa Eskobarom: Beograd ostaje čvrsto opredeljen za mir i saradnju. *Danas.rs*, 2023. szeptember 9. Online: www.danas.rs/vesti/politika/djuric-sa-eskobarom-beograd-ostaje-cvrsto-opredeljen-za-mir-i-saradnju/
- Euronews (2023): Serbia and Kosovo's Hopes of Joining EU at Risk after Talks Breakdown Again. *Euronews*, 2023. szeptember 14. Online: www.euronews.com/2023/09/14/serbia-and-kosovos-hopes-of-joining-eu-at-risk-after-talks-breakdown-again
- EWB (2023): Borrell: Both Sides in Violation of Their Obligations, Kurti Not Ready to Move Forward on Association. *Europeanwesternbalkans.com*, 2023. szeptember 14. Online: <https://europeanwesternbalkans.com/2023/09/14/borrell-both-sides-in-violation-of-their-obligations-kurti-not-ready-to-move-forward-on-association/>
- FoNet (2023a): Makron: Ako Beograd i Priština ne budu odgovorni, moguća promena vizne politike. *N1info.rs*, 2023. szeptember 8. Online: <https://n1info.rs/vesti/emanuel-makron-vizna-politika-srbija-kosovo/>
- FoNet (2023b): Emanuel Žiofre: Proširenje Evropske unije na Zapadni Balkan „ponovo na stolu”. *Danas.rs*, 2023. szeptember 15. Online: www.danas.rs/vesti/politika/emanuel-ziofre-prosirenje-evropske-unije-na-zapadni-balkan-je-ponovo-na-stolu/
- KoSSev (2023): Lajčak: Krenite sa primenom sporazuma; Moguće još veće nasilje na Severu ako se Ohridski „pretvori u prašinu”. *Danas.rs*, 2023. szeptember 15. Online: www.danas.rs/vesti/politika/lajcak-krenite-sa-primenom-sporazuma-moguce-jos-vece-nasilje-na-severu-ako-se-ohridski-pretvori-u-prasinu/

- Kosovo Online (2023a): Rot: EU ambicioznije da razmišlja o politici proširenja i članstvu zemalja Zapadnog Balkana. *Danas.rs*, 2023. szeptember 14. Online: www.danas.rs/vesti/politika/rot-eu-ambicioznije-da-razmislja-o-politici-prosirenja-i-clanstvu-zemalja-zapadnog-balkana/
- Kosovo Online (2023b): Borelj poziva na ostavke gradonačelnika, Kurti to odbija: Ljudi iz Srpske liste će da plate i pate (VIDEO). *Danas.rs*, 2023. szeptember 14. Online: www.danas.rs/vesti/politika/borelj-poziva-na-ostavke-gradonacelnika-kurti-to-odbija-ljudi-iz-srpske-liste-ce-da-plate-i-pate/
- L. V. (2023): Borrell: Zašto Kurti nije srećan zbog Tačijevog „džentlemenskog dogovora” na koji je Stoltenberg podsetio pred novu rundu dijaloga u Briselu? *Danas.rs*, 2023. november 11. Online: www.danas.rs/vesti/politika/dijalog-beograda-i-pristine-nato-aljbin-kurti-ha-sim-taci-jens-stoltenberg/
- N1 (2023): Saracin o novoj rundi dijaloga Beograda i Prištine: Nema velikog entuzijazma. *Danas.rs*, 2023. szeptember 13. Online: www.danas.rs/vesti/politika/saracin-o-novoj-rundi-dijaloga-beograda-i-pristine-nema-velikog-entuzijazma/
- ROTH, Michael (2022): Op-Ed: The Future of the Western Balkans Is at Stake. *N1info.rs*, 2022. szeptember 23. Online: <https://ip-quarterly.com/en/op-ed-future-western-balkans-at-stake>
- Szabad Magyar Szó (2023): Német nagykövet: Az ohridi megállapodást azonnal alkalmazni kell Kosovóban! *Szmsz.press*, 2023. szeptember 11. Online: <https://szmsz.press/2023/09/11/nemet-nagykovet-az-ohridi-megallapodast-azonnal-alkalmazni-kell-koszovoban/>